

Szemtanúként a történelemről – Sesztov

Lev Sesztovtól, az orosz egzisztencialista filozófustól (1866–1938) szokatlan műfajú az alábbi publicisztikai írás. Sesztov esszéi ugyanis az erőszak „kifinomult” formáival szállnak szembe: a gondolkodási sémák, az önelégült tudás erőszaktevélei ellen irányulnak. 1920-ban azonban aktuális politikai témáról ír – ugyanolyan visszafojtott érzelmi hérvvel, következetes logikával, mint ahogyan a Nietzsche-ről, Dosztojevszkijről, Csehovról, Tolsztojról, majd később Pascalról, Kierkegaard-ról és másokról szóló esszéit is komponálta. Az irodalmi-filozófiai közeg sosem jelentett elefántcsonttornyot Sesztov számára. Már pályájának kezdete is ezt mutatja, hiszen 1889-ben jogot végzett, és egyetemi éveit alatt a közgazdaságtan iránt is érdeklődik: két – Marx gondolatainak ismeretéről tanuskodó – dolgozatot ír az oroszországi munkások és parasztok helyzetéről. (A cenzúra nem engedélyezte kiadásukat.) Am eltérően az orosz filozófusok egyik leglegzetes útját járó Bergyajevtől, Szergij Bulgakovtól, Pjotr Sztruvétől, Sesztovot fiatal korában sem vonzotta a marxizmus. Ahogyan a szlavofilizmus sem érintette meg: igazi nyugatosként szabadságjogokra, emberi jogokra, a társadalom életének megszervezésére vágyik, itt közölt írásában is szinte kiált ezek után az értékek után: „Az orosz embereknek unos-untalan, felkeléskor, lefekvéskor újra és újra el kell mondani azt a látszólagos közhelyet, hogy ahol nincs szabadság, ott nem lehetséges sem elrendezett élet, sem jólét, ott általában semmi olyan nem valósulhat meg, amit az emberek becsülnek itt a földön. (...) A becsületes, lelkiismeretes és tehetséges emberek lényegükből adódóan nem békélnek meg a rabsággal. Úgy kell nekik a szabadság, mint a levegő”. Nem szó romantikus álmokat valamiféle különleges orosz útról, de démonikusnak sem látja – mint Bergyajev – a forradalmat szülő orosz szellemet. Nyugati mércével méri az orosz történelmet: csakis az önkényuralom, a rabság, illetve a szabadság lehetőségének két útját tartja szem előtt. Fő vádja a bolsevizmus ellen az, hogy az az alkotás, a szabad fejlődés útjában áll: reakciós, I. Miklós és Arakcsjev önkényuralmi módszereihez tér vissza. Sesztov nem bűnbakokat keres, hanem a rossz mechanizmusokat látja meg és elemzi mind a cári önkényuralom, mind a bolsevizmus rendszerében. Ez a – higgadt társadalomtudósra jellemző – módszer érdekes módon nagyon is összhangban áll a végső kérdésekre koncentráló, ám minden egyes ember sorsáról kérdező sesztovi filozófiával.

Az aktuális politikai téma mégis szokatlan Sesztovtól, és ez a cikk sorsát is befolyásolta: hetvenegy éven át nem jelent meg oroszul. Sesztov 1920 januárjában hagyta el Oroszországot, s ezután egy-két hét alatt írta meg tanulmányát. Franciául 1920. szeptember 1-jén közölte a *Mercure de France*, svédül pedig 1921 elején jelent meg. A berlini Szkifi (Szkíták) kiadó munkatársa, E. Lundberg vállalkozott arra, hogy 1920 novemberében kiadja oroszul, franciául és németül. Lundberg arra számított, hogy Sesztov cikke tisztán filozófiai jellegű, és csak a korrektúrát olvasta el. Tartalma miatt kiadni nem merte, és egy éven át raktáron tartotta a kinyomtatott példányokat, majd 1921 októberében megsemmisítette. Mindössze ötven példányt tartott meg, ezeknek felét Sesztovnak adta át, a másik felét pedig szovjet könyvtáraknak.

Hetven évvel később, az 1991-ben a Szovjetunióban létrejövő Sztrannnyik című kiadvány első száma publikálta végül a Sesztov számára fontos írást. A fordítás e publikáció alapján készült.